

Oponentský posudok na doktorandskú dizertačnú prácu

Doktorand: PhDr. Petr Blažek

Školiace pracovisko: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Katedra českých dějin

Názov práce: Dějiny polsko-československé solidarity. Vztahy československé a polské opozice v letech 1976 - 1989

Vedúci práce: Prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.

Autor predkladanej práce sa téme svojho výskumu – dejiny disidentského hnutia v Československu a vzťahom medzi československým a poľským disentom venuje už dlhý čas. V tejto oblasti má za sebou takisto bohatú publikačnú činnosť, vrátane autorstva prác monografického charakteru. Autor takisto patrí medzi kvalitných odborníkov, ktorí sa zaoberajú štúdiom dokumentov z proveniencie Štátnej bezpečnosti. Dizertačná práca, ktorú autor predložil k obhajobe, len potvrdzuje uvedené konštatovania.

Predkladaná práca je nielen výsledkom štúdia v archívoch, ale aj veľkého množstva príslušnej odbornej literatúry. Je potrebné však vyzdvihnúť aj skutočnosť, že autor je schopný efektívne pracovať aj so zdrojmi netradičného charakteru, akými sú rozhovory s aktérmi skúmaných udalostí na českej, resp. československej, ako aj na poľskej strane.

Autor vo svojej práci preukázal hlbokú znalosť skúmanej problematiky. Osobitne dôležitým je v jeho prípade kontextuálny prístup, vďaka ktorému práca svojím tematickým záberom podstatne prekročila rozsah, definovaný názvom. Na príklade vzťahov československej a poľskej opozície proti komunistickému režimu totiž autor analyzuje celkové vzťahy medzi Československom a Poľskom ako dvoma súčasťami sovietskeho bloku. Z tohto hľadiska na príklade vzťahov disentu medzi oboma štátmi je predkladaný text prínosom pre štúdium dejín vzťahov vo vnútri celého sovietskeho bloku v záverečnom období jeho existencie. Práca zároveň umožňuje komparovať politickú situáciu a stav disidentského hnutia v oboch štátoch, ktoré charaktermi svojich režimov, ale aj stavom spoločnosti predstavovali dva opačné póly v sovietskom bloku. Pritom vzťah poľskej a československej opozície autor interpretuje ako proces vzájomného ovplyvňovania a diskusií. Hoci v práci primárne dominuje agenda vzťahov medzi českým a poľským disentom, pričom autor nevenuje pozornosť napr. kontaktom aktivistov slovenskej tzv. tajnej cirkvi s Poľskom, napriek tomu sa okrajovo

dotýka aj niektorých osobností slovenského disidentského hnutia. Osobitne by som v tejto súvislosti vyzdvihol postavu Tomáša Petřivého, ktorého meno sa relatívne zriedkavo spomína v slovenskej odbornej i memoárovej literatúre, napriek tomu, že sa na činnosti disentu, ale aj bratislavského umeleckého undergroundu aktívne podieľal. Skutočnosť, že v práci nie sú zahrnuté kontakty slovenského „kresťanského disentu,“ resp. tajnej cirkvi s Poľskom, však nie je nedostatkom uvedenej práce, nakoľko išlo o výrazne odlišné prostredie, v dôsledku čoho kontakty mali špecifický charakter.

V neposlednom rade na príklade spracovania Akcie „Sever“ predkladaná práca analyzuje, akým spôsobom československá ŠtB reagovala na udalosti v Poľsku v rokoch 1980 – 1984, ale cenné sú aj sondy do individuálnych osudov spolupracovníkov komunistickej tajnej polície, ktorí infiltrovali disidentské hnutie. Ak však autor venuje rozsiahlu pozornosť spolupracovníkom ŠtB ako napr. Stanislavovi Dvořákovi, určite by bolo vhodné podrobiť hlbšiemu štúdiu aj životné osudy takých menej známych aktivistov opozície proti komunistickému režimu, akou bola napr. Lenka Cvrčková, vrátane jej pôsobenia v Poľsku od jesene 1980 do februára 1981.

Z metodologického hľadiska by som pozitívne vyzdvihol najmä kapitolu č. 2 (s. 22 – 47), venovanú typológii opozície a odporu, ktorá zhrňuje nielen domáce, ale aj zahraničné konceptuálne prístupy k štúdiu opozície v podmienkach komunistického režimu. Uvedenú kapitolu možno označiť za prínosnú štúdiu, ktorá z hľadiska využitia komparatívneho prístupu predstavuje inovatívny politologický prístup. Prínosom aj však aj prvá kapitola, resp. jej časť „Dokumenty bezpečnostných zložiek ako historický prameň“ (s. 15 – 21), v ktorej analyzuje možnosti využitia archíválií z proveniencie bezpečnostných zložiek komunistického režimu v Poľsku a v ČR.

Aj po formálnej stránke je práca kvalitná a je výsledkom autorovej dlhoročnej vedeckej a publikačnej činnosti. Autor spracoval rozsiahlu edíciu dokumentov, týkajúcu sa skúmanej problematiky a dizertačnú prácu obohatil aj o fotomateriál.

Vzhľadom na to, že autor je skúsený historik a jeho práca je na kvalitnej úrovni, nemám voči práci žiadne zásadnejšie výhrady, ktoré by bránili jej úspešnej obhajobe. Cieľom kritických pripomienok je teda skôr usmerniť autora pri príprave práce na jej prípadné publikovanie, ktoré osobne odporúčam.

Na strane 43 autor označil maloroľníkov, ktorí výrazne dominovali v poľskom poľnohospodárstve, ako „významnú zálohu opozície proti režimu.“ Faktom však je, že azda s výnimkou obdobia 50. rokov, keď poľskí roľníci vzdorovali násilnej kolektivizácii a po roku 1956 masovo opustili roľnícke družstvá komunistického typu, až do vzniku roľníckych

odnoží „Solidarity“, ktoré sa v máji 1981 zjednotili do NSZZ RI "Solidarność" (Niezależny Samorządny Związek Zawodowy Rolników Indywidualnych "Solidarność"), sa v roľníckom prostredí nerozvíjali významnejšie aktivity, resp. prejavy odporu voči komunistickému režimu. Navyše aj jej prvý predseda Jan Kułaj sa po prepustení z internácie stiahol z politického života a v roku 1986 sa stal členom Konzultačnej rady pri predsedovi Štátnej rady Wojciechovi Jaruzelskom.

Autorovi by som takisto odporučil oboznámiť sa s publikáciou poľského historika Andrzeja Kobusa „Czechosłowacja wobec narodzin, rozwoju i delegalizacji „Solidarności” (1980 - 1982)“, ktorá poskytuje okrem interpretácie udalostí z pohľadu protagonistov disentu a komunistickej ŠtB aj pohľad najvyšších československých štátnych a straníckych predstaviteľov na vývoj v Poľsku začiatkom 80. rokov 20. storočia.

Jednotlivé časti predkladanej práce svojou ucelenou formou pripomínajú samostatné vedecké štúdie. Preto neraz v nich autor rozoberá udalosti, resp. javy, ktoré podrobne analyzuje aj v iných kapitolách. V prípade, že bude publikovaná celá dizertačná práca v podobe monografie, odporúčal by som autorovi odstrániť uvedené digresie a nahradiť ich stručným odkazom na príslušnú kapitolu.

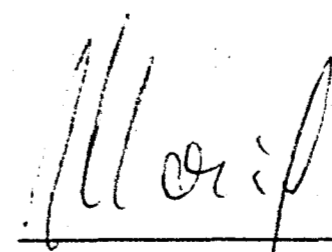
02. V priebehu obhajoby by som zároveň autorovi rád položil nasledovné otázky:

- 1) Existoval v dejinách sovietskeho bloku príklad podobne intenzívnej spolupráce opozičných štruktúr z dvoch rozličných štátov?
- 2) Stretol sa autor počas svojho výskumu aj s pokusmi iných opozičných štruktúr, predovšetkým pôsobiacimi mimo Charty 77, o podobné nadväzovanie medzištátnych kontaktov?

Záverečné hodnotenie:

Predkladaná práca po obsahovej i po formálnej stránke jednoznačne spĺňa kritériá dizertačnej práce. Prácu odporúčam pripustiť k obhajobe a jej autorovi, PhDr. Petrovi Blažekovi, odporúčam udeliť titul PhD.

Bratislava, 15. mája 2008

Mgr. Juraj Marušiak, PhD.

Ústav politických vied SAV